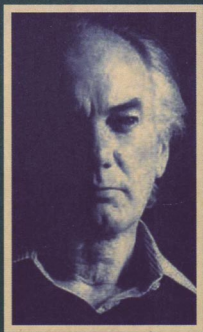

THOMAS BERNHARD

PIVNICA

Cena Perly Bžochovej

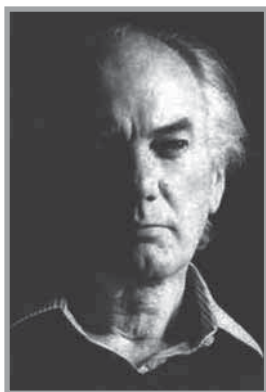
Vydavateľstvo
Spolku slovenských spisovateľov

Edícia _____ knižnica
svetových
autorov _____ zv. 2.

THOMAS BERNHARD

PIVNICA

Vydavateľstvo
Spolku slovenských spisovateľov

Copyright © 1976 by Residenz Verlag, im Niederösterreichisches
Pressehaus, Druck- und Verlagsgesellschaft mbH., St. Pölten –
Salzburg

Translation © 2005 by Peter Kubica

Epilogue © 2005 by Miloš Ferko

Cover design © 2005 by Dušan Babjak

© Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov, spol. s r. o.,
Bratislava

e-mail: vsss@stonline.sk

<http://www.vsss.sk>

Realizované s finančnou podporou
Ministerstva kultúry Slovenskej republiky

a

združenia KulturKontakt Austria

VYDAVATELSTVO
SPOLKU SLOVENSKÝCH SPISOVATELOV
spol. s r. o.

Z nemeckého originálu Thomas Bernhard: Der Keller, ktorý vyšiel
vo vydavateľstve Residenz Verlag, St. Pölten – Salzburg 1976,

preložil Peter Kubica

Doslov napísal Miloš Ferko

Zodpovedná redaktorka Ingrid Skalická

Obálka Dušan Babjak

Sadzba a tlač ETERNA Press, s. r. o.

Prvé vydanie

Printed in Slovakia

ISBN 80-8061-204-8

*Všetko je nepravidelný
a neprestávající pohyb,
bez usporiadania a cieľa.*

Montaigne

Iných ľudí som našiel na opačnej strane vďaka tomu, že som nechal nenávidené gymnázium a stal som sa učňom, a aj keď sa to priečilo rozumu, bolo to pre mňa záchranou. Už som nemusel každé ráno chodiť so synom ministerského úradníka do centra mesta cez Reichenhallskú ulicu, ale so zámočníckym učňom zo susedného domu k jeho okraju cez Ulicu Rudolfa Biebla, nie cez divo rastúce záhrady a popri vyčačkaných viálach na vysokú školu meštiakov a malomeštiakov, ale okolo ústavu pre nevidiacich a ústavu pre hluchonemých, cez železničné násypy, záhrady v záhradkárskej štvrti a okolo latkového plota športového ihriska v blízkosti lehenskej psychiatrie, na vysokú školu outsiderov a bedárov, na vysokú školu šialencov a tých, čo boli vyhlásení za šialencov sídliska Scherzhauserfeld, ktoré bolo absolútnym postrachom mesta a prameňom takmer všetkých súdnych procesov v Salzburgu, až do pivnice Karla Podlahu, ktorá slúžila ako obchod s potravinami. Tento človek bol zlomený a sentimentálny ako pravý Viedenčan, chcel sa stať hudobníkom, a celý život zostal drobným obchodníkom. Proces môjho prijatia do obchodu bol prakticky. Podlaha vošiel do vedľajšej miestnosti, kde som naňho čakal,

a krátko si ma premeral a povedal, že ak chcem, môžem zostať, a to hneď, otvoril dvere na skrini, vybral jeden z pracovných plášťov a usúdil, že by mi mohol byť dobrý. Hneď som si ho obliekol, a hoci mi nesedel, mohol som ho vraj *provizórne* nosiť, viac ráz zopakoval *provizórne*, potom sa na chvíľu zamyslel a vyviedol ma cez obchod plný zákazníkovi na ulicu do vedľajšieho domu, kde bol sklad. Tam som mal do poludnia pozametať metlou, ktorú majster nenazdajky priniesol z dverí skladu a strčil do ruky. O dvanástej sa vraj Podlaha so mnou pohovára o ostatnom. V tmavom sklade s perverznou zmesou pachov a vlhkosťou všetkých skladov potravín ma nechal samého, takže som mal čas premýšľať nad všetkým, čo sa udialo. Úradníčke na úrade práce som nedal pokoj, a tak som za hodinu dosiahol, čo som chcel – miesto učňa v Scherzhauserfelde, čiže možnosť *byť užitočný* medzi ľuďmi pre ľudí, aspoň som si to myslel. Mal som pocit, že som unikol jednej z najväčších ľudských nezmyselností – gymnáziu. Zrazu som jasne cítil: moja existencia je opäť *užitočnou* existenciou. Unikol som nočnej more. Už som sa videl, ako naplňam nákupné tašky múkou a masťou a cukrom a zemiakmi a krupicou a chlebom a bol som šťastný. Uprostred Reichenhallskej ulice som sa zvrtol a išiel som na úrad práce a úradníčke nedal pokoj. Ponúkla mi veľa adries, ale nijakú *na opačnej stra-*

ne. Chcel som sa dostať *na opačnú stranu*. Pozametal som sklad a o dvanástej som podľa príkazu pozamykal a zašiel do obchodu. Podlaha ma zoznámil s pomocníkom (Herbertom) a s učňom (Karlom) a povedal, že nepotrebuje o mne a odo mňa nič vedieť, len si mám vybaviť formality a najmä byť *užitočný*. Slovo *užitočný* vyslovil nečakane, pričom ho nijako nezdôraznil, akoby slovo *užitočný* bolo jeho oblúbené. Pre mňa bolo heslom. Uzavrel som obdobie neužitočnosti, ktoré sa mi zdalo obdobím nešťastia, strašnou epochou. Mal som dve možnosti, to mi je jasné ešte aj dnes. Buď spáchať samovraždu, na čo som nemal dosť odvahy, alebo z minúty na minútu opustiť gymnázium. Samovraždu som nespáchal a stal som sa učňom. Život išiel ďalej. Doma zareagovali apaticky (matka, nevlastný otec) i s najväčším pochopením a porozumením (starý otec). S novou situáciou sa okamžite a bez akejkoľvek diskusie vyrovnali. Už dlhší čas som bol totiž odkázaný sám na seba. V tejto chvíli som pochopil, aký som bol *sám*. Vyhodiť svoju existenciu z okna alebo svojim príbuzným k nohám – v každom prípade by to malo rovnaký účinok. Položil som školskú tašku do kúta a už som sa jej nedotkol. Starý otec dokázal zakryť svoje sklamanie, začal snívať o usilovnom veľkom obchodníkovi, v ktorom sa presadí moja genialita azda ešte ideálnejšie ako pri inej duševnej práci. Vinu za môj

nezdar pripisoval tomu, že som sa narodil do najnešťastnejších zo všetkých čias, priamo do priepasti, z ktorej podľa ľudského uváženia niet úniku. Naraz boli preňho obchodníci ctihodní a byť obchodníkom znamenalo prestíž, aj keď predtým nimi, na základe skúseností, celý život zo srdca opovrhoval. Ja sám som o svojej budúcnosti nemal predstavu, nevedel som, čím chcem byť, nechcel som byť ničím, jednoducho len užitočným. V tejto myšlienke som zrazu nachádzal útočisko. Dlhé roky som chodil do „vyučovacej fabriky“ a sedel za „vyučovacím strojom“, kde mi uši ohluchli, rozum sa zbláznil. Teraz som bol zase s ľuďmi, ktorí o takej „vyučovacej fabrike“ nič nevedeli a ktorých nepokazil ani „vyučovací stroj“, pretože s ním nikdy neprišli do styku. Mal som rád všetko, čo sa naskytlo môjmu pohľadu, a bral som to vážne. Dni, keď sa v obchode vystriedali stovky ľudí a keď na pivnicu ráno o ôsmej útočili hladujúci a polovyhladovaní ľudia ako na pevnosť s potravinami, striedali sa s dňami, ktoré patrili starým samotárom a pijankám. Pivnica ako obchod s potravinami Karla Podlahu však vždy bola centrom sídliska, inak tu nebolo nijaké miesto na zábavu, nijaký hostinec ani kaviareň, iba stavby, konštruované na zničenie a kompromitovanie svojich obyvateľov, stavby, v ktorých jednotvárnosti a ohavnosti musel jedno, aký tvor spustnúť, odumrieť a zhynúť. Do

pivnice prichádzali ženy, aj keď nič nepotrebovali nakúpiť, bez akéhokoľvek dôvodu nakupovať, vždy odrazu takmer všetky v určitom čase, z rozpačitos-ti, len aby mohli prehodiť zopár slov. Už keď sa zja-vili na betónových schodoch, bolo jasné, a úplne jasné, keď zostupovali a vstúpili dole do pivnice, že len unikajú zo svojho strašného príbytku, aby našli upokojenie či možný spôsob prežitia. Pre veľa ľudí z tohto sídliska bola pivnica jedinou a poslednou záchranou. Pre mnohých sa stala návšteva pivnice zvykom a zjavovali sa každý deň. V nijakom prípa-de nie pre nedostatok peňazí prichádzali viackrát za deň kúpiť nejakú maličkosť, napríklad päť deka masla, ale príčinou bola možnosť takto prichádzať do pivnice v kratších, ako sa zdalo, životne dôleži-tých intervaloch a uniknúť v mnohých prípadoch zabijackému prostrediu. Rozpaky, s ktorými pri-chádzali do pivnice, boli dôkazom ich neviny. Až teraz, počas týchto dní v novom prostredí, mal som opäť priamy, bezprostredne priamy, prístup k ľuďom. Dlhé roky bol pre mňa takýto bez-prostredný a priamy prístup k ľuďom nemožný. Pod usmrcujúcim jarmom školy a jej nátlakom po-čas vyučovania sa takmer zadusili najskôr moja hlava, potom aj duša a všetko mimo školy a jej nátlaku som vnímal dlhé roky len nejasne, skôr akoby cez hmlu vyučovacej látky, teraz som opäť videl ľudí a bol som s nimi v bezprostrednom kon-

takte. Dlhé roky som žil len uprostred kníh a spisov a hláv, ktoré neboli ničím iným ako knihami a spismi, v zatuchnutom pachu splesnivenej a skostnatenej histórie, nepretržite tak, akoby som už sám patrilo do histórie. Teraz som existoval v prítomnosti, vo všetkých jej pachoch a stupňoch tvrdosti. Tak som sa rozhodol a toto všetko som objavil. Žil som, dlhé roky som bol mŕtvy. Už počas prvých dní v pivnici sa znovu vynorila väčšina mojich vlastností, absolútnych predností môjho charakteru, i keď boli dlho zasypávané a prekryvané neprijemnosťami výchovných metód, akoby samy od seba sa rozvíjali v novom prostredí, ktoré tvorili nielen spolupracovníci v obchode, ale aj zákazníci ako ľudia alebo ľudia ako zákazníci. Predovšetkým sa obrovsky *užitočne* rozvíjali vo vzťahu medzi, ako ďalej uvádzam, obidvoma spomenutými skupinami ľudí, medzi ktorými som si našiel prácu, prácu, ktorá ma od samého začiatku bavila. Keďže som sa stal učňom v čase veľkého dopytu po potravinách, moja činnosť po pár hodinách nespočívala len v zametaní a upratovaní, ale navečer, keď už spolupracovníkov zmáhala únava, podrobil som sa skúške a predával som a v skúške som obstál. *Od začiatku som nieže chcel byť užitočný, no aj som užitočný bol, a moju užitočnosť vnímali aj iní presne tak, ako vnímali moju zbytočnosť, kým som sa nedostal do pivnice. Rozhodnutím vyučiť sa som,*

podľa mňa, dokázal ukončiť veľa rokov zbytočnosti. A dnes viem, že najužitočnejšími rokmi môjho života boli skutočne roky prežité v pivnici a že roky predtým neboli až také úplne zbytočné, ale vtedy, pri vstupe do pivnice a po prijatí do práce u Podlahu, mal som stopercentný pocit, že všetko predtým bolo úplne zbytočné. Čas v pivnici bol od prvého okamihu vzácny, nebol to čas, ktorý mi nekonečne a nezmyselne zaplavoval hlavu, ktorý mi ničil nervy a ktorý sa ukázal nekonečne beznádejný, zrazu som žil *intenzívne, normálne a užitočne*. Ťažkosti, ktoré sa mi stavali do cesty, som prekonával, vlastne som nemal ťažkosti, pretože všetko, čo sa mi v pivnici postavilo do cesty, som si želal, pri všetkom mi išlo o odklon od môjho dovtedajšieho spôsobu života, pravý opak takmer všetkého. Už počas prvých dní došlo k bezohľadnému skladaniu masky, ktoré som dlhé roky pociťoval ako obdobie hrôzovlády, a tu sa skutočne ukázalo ako hrozné, všetko to bol naraz podvod, omyl, ale to som chcel. Ak som sa predtým domnieval, že nemám budúcnosť, zrazu som nejakú mal a každá chvíľa ma fascinovala, aj keď táto schopnosť vo mne už dávno odumrela. Nenahováral som si, ako často predtým, že mám budúcnosť, teraz som ju mal. Opäť som mal vlastný život. A odrazu som ho držal opäť pevne v rukách. Stačilo sa len na Reichenhallskej ulici zvrtnúť, pomyslel som si, a namiesto na gymná-

ziem ísť za učňa, namiesto do školského paláca do pivnice. V Scherzhauserfelde som stretol ľudí, o akých som vždy počúval, no nikdy ich nevidel, od starého otca som vedel, že takíto nešťastníci existujú, v biede a zúfalstve, ale nikdy som ich nevidel zblízka. Zodpovední nášho mesta robili všetko preto, aby pomery, ktoré na tomto sídlisku vládli, zakryli, ale noviny o tom prinášali správy, neskôr, keď som sa stal súdnym spravodajcom pre Demokratické ľudové noviny, sám som dokonca musel každý týždeň podávať správy o obžalovaných z tohto sídliska. Väčšinu z nich som poznal z pivničných učňovských čias, a už vtedy sa dalo predpokladať, že jedného dňa budú stáť pred súdom. Počas pojednávania som potom vždy myslel na dôvod, prečo dnes stoja pred súdom: je ním všetko to, čo sám veľmi dobre poznám z pivničných čias. Sudcovia nevedeli, čo som vedel ja, a ani sa nenamáhali dopodrobna spoznať osudy týchto ľudí, pristupovali k jednej záležitosti ako k druhej, pridržali sa papierov a takzvaných nezvratných faktov, odsudzovali bez toho, že by poznali odsúdeného, jeho životné prostredie, jeho osud a spoločnosť, čo z neho urobila zločinca, za ktorého bol pred súdom označený. Sudcovia sa takmer výhradne pridržali papierov a predvedného človeka zničili brutálnymi, hlúpymi a totálne necitlivými zákonmi, ktoré boli dokonca k rozumu a citom ne-

priateľské. Zlá sudcova nálada každý deň aspoň raz zničila život a existenciu jedného z obžalovaných. Toto konštatovanie bolo a je strašné. Ale teraz nemám v úmysle vykresľovať stav súdnictva, chcem len povedať, že ešte roky po ukončení učňovského obdobia v pivnici som stretával mnohých zákazníkov z pivnice pred súdom. Aj dnes sa ešte pri čítaní novin stretávam s menami i osudmi, ktoré poznám z pivnice, s ľuďmi zo Scherzhauserfeldu, ktorí sa dostanú do súdničky. Aj dnes, po tridsiatich rokoch, sa ešte ocitnú v súdničke. Vedel som, prečo som úradníčku na úrade práce nechal vyberať desiatky kartičiek z kartotéky, chcel som *ísť na opačnú stranu*. Slová *opačná strana* som si cestou na úrad práce donekonečna opakoval. Stále *na opačnú stranu*. Úradníčka nerozumela, keď som vyslovil *ísť na opačnú stranu*, pretože som jej povedal, že chcem *ísť len na opačnú stranu*. Asi na mňa pozerala ako na blázna, pretože *opačnú stranu* som jej spomenul viackrát. Ako by mi aj mohla rozumieť, keď o mne vôbec, ale vôbec nič nevie. Ponúkla mi, už celkom zúfalá zo mňa a svojej kartotéky, celý rad miest pre učňov, ale tieto miesta neboli *na opačnej strane*. Keďže som chcel *ísť na opačnú stranu*, a kompromis bol pre mňa nemožný, úradníčka z kartotéky vyťahovala kartičku za kartičkou, a ja som odmietal všetky adresy z kartičiek, pretože som nekompromisne chcel *ísť na opačnú stranu*,

nie na inú, len na *opačnú stranu*. Úradníčka to so mnou myslela dobre a pravdepodobne vychádzala z adries, ktoré považovala za najlepšie, napríklad najlepšia sa jej zdala adresa v centre, čiže adresa jedného z najväčších a najväženejších obchodov s oblečením uprostred mesta, a jednoducho nechápala, že ma najlepšia adresa nezaujímala, ale len *opačná*. Chcela ma jednoducho dobre umiestniť, no ja som sa nechcel dobre umiestniť, práve naopak, chcel som *ísť na opačnú stranu*, stále som opakoval slová *na opačnú stranu*, ale ona sa tým nedala pomýliť a z kartotéky vyťahovala takzvané dobré adresy. Ešte dnes počujem jej hlas, ako odriekava adresy, ktoré v meste každý pozná, najznámejšie a najslávnejšie v meste, no tieto adresy ma nezaujímali. Hneď pri príchode som jej povedal, že to musí byť obchod, do ktorého chodia ľudia, veľmi veľa ľudí, ale napriek tomu som jej nevedel vysvetliť, čo myslím tým, keď hovorím *ísť na opačnú stranu*. Vysvetľoval som jej, že som dlhé roky chodieval cez Reichenhallskú ulicu do mesta na gymnázium, ale že teraz chcem *ísť na opačnú stranu*. Ona – dobromyseľná, ja – rozhodnutý sme sa polhodinu hrali hru s kartotékou, a to tak, že z kartotéky vytiahla kartičku, prečítala adresu, a ja som odmietol, odmietol som každú adresu, pretože ani jedna z vytiahnutých nebola tá pravá. Žiadna z adries, ktoré som odmietol, a vtedy, na rozdiel od súčas-

nosti, boli v salzburských obchodoch stovky voľných miest pre učňov, nebola *na opačnej strane*, ako som si prial. Boli to najlepšie adresy, na aké sa dalo len pomyslieť, no nijaká *na opačnej strane*, až kým neprišla na rad adresa Karla Podlahu v Scherzhauserfelde. Práve túto adresu úradníčka vyťahovala váhavo, inak ako ostatné, adresu, ktorá podľa nej v nijakom prípade neprichádzala do úvahy, to som hneď zbadal. Podlahovu adresu vyslovila s odporom, rovnako Podlahovo meno, presnú adresu a *Scherzhauserfeld*. Slovo Scherzhauserfeld bolo pre ňu najodpornejšie zo všetkých, musela sa prekonať, aby ho vyslovila. Táto adresa pre mňa podľa úradníčky asi v nijakom prípade neprichádza do úvahy, pričom vetu *Táto adresa pre teba v nijakom prípade neprichádza do úvahy* v skutočnosti nevyslovila. Všetko na nej aj v nej to však potvrdzovalo, no pre mňa práve táto adresa prichádzala do úvahy, pretože Podlahova adresa bola presne *na opačnej strane*. Úradníčka mi podľa všetkého neverila, keď som povedal, že posledná ponúknutá adresa je pre mňa pravá a že práve túto adresu som hľadal. Slovo *Scherzhauserfeld*, ktorého sa podvedome naľakala, ma mimoriadne priťahovalo a viac rás som ho zopakoval, len aby som zisťoval jej reakciu, ktorá sa ukázala veľmi bolestivá. Opakovane mi pozrela do tváre a súčasne počúvala, ako si opakujem *Scherzhauserfeld*, a bola zhro-